

LAPS/68/2025, 2.6.2025

Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan hallintovaliokunnalle hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta HE 19/2025 vp

**Viite: Hallintovaliokunta tiistai 03.06.2025 klo 12.15 / HE
19/2025 vp / Asiantuntijapyyntö**

Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Yleissopimus koskee kaikkia alle 18-vuotiaita. Lapsiasiavaltuutettu arvioi hallituksen esitystä yleissopimuksen näkökulmasta.

Hallituksen esityksen keskeinen sisältö

Esityksen tavoitteena on uudistaa kansalaisuuslakia pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelman mukaisesti tiukentamalla kansalaistamisen edellytyksiä. Ehdotuksilla on tarkoitus vahvistaa sitä lähtökohtaa, että kansalaisuuden saaminen edellyttää osoitusta onnistuneesta kotoutumisesta yhteiskuntaan. Lisäksi tarkoituksena on korostaa entisestään turvallisuuteen liittyvien riskien huomioimista ja yhteiskunnan sääntöjen noudattamista.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia henkilöllisyyttä, nuhteettomuutta ja toimeentuloa koskeviin kansalaistamisen edellytyksiin. Hakijan velvollisuutta selvittää omaa henkilöllisyyttään lisättäisiin. Nuhteettomuusedellytystä muutettaisiin siten, että rikokseen syyllistymisestä johtuvat seuraukset olisivat entistä tuntuvammat. Toimeentulon osalta edellytettäisiin jatkossa turvattua toimeentuloa. Lisäksi korostettaisiin kansallisen turvallisuuden arvioinnin merkitystä kansalaisuuden saamisen kannalta.

Yhteenveto lapsiasiavaltuutetun kannanotoista

- Kansalaisuuslakia olisi syytä tarkastella lapsen oikeuksien näkökulmasta laajemmin kuin mitä hallitusohjelmakirjaukset edellyttävät. Muutokset olisi luonnollista ja resurssitehokkainta tehdä lain kokonaisuudistuksen yhteydessä.
- On myönteistä, että lapsen määritelmään on kiinnitetty huomiota ja tarvittavat muutokset tehty, jotta kansalaisuuslaki on linjassa muun sääntelyn kanssa.
- Kansalaisuuslaissa asetettuun lapsen kuulemista koskevaan ikärajaan tulee kiinnittää huomioita. YK:n lapsen oikeuksien komitea on toistuvasti kehottanut Suomea poistamaan lainsäädännöstä lapsen kuulemiseen liittyvät ikärajat.

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Yleisesti hallituksen esityksestä

Nyt käsillä olevassa hallituksen esityksessä esitetään muutettavaksi kansalaisuuslain sääntelyä koskien henkilöllisyyttä, nuhteettomuutta ja toimeentuloa koskevia kansalaistamisen edellytyksiä. Lapsiasiavaltuutettu on pitänyt valitettavana, että kansalaisuuslakia uudistetaan pienissä osissa ripustautuen pelkästään hallitusohjelman kirjauksiin, vaikka sitä olisi syytä arvioida lasten oikeuksien kannalta laajemminkin. Lapsiasiavaltuutettu onkin tammikuussa 2025 antamassaan lausunnossa¹ kiinnittänyt huomiota myös muihin sellaisiin kansalaisuuslain kohtiin, jotka edellyttäisivät uudelleenarviointia lapsen oikeuksien näkökulmasta, ja jotka lapsiasiavaltuutetun näkemyksen mukaan olisi tärkeää sekä resurssitehokasta suorittaa samalla, kun kansalaisuuslain muita säännöksiä tarkastellaan. Lapsiasiavaltuutettu on muun ohella edellyttänyt, että kansalaisuuslakiin tehtäisiin lapsen määritelmää koskevat muutokset, jotta kansalaisuuslain sääntely olisi linjassa muun voimassa olevan lainsäädännön kanssa. Näin ollen onkin erittäin myönteistä, että lakiehdotukseen on tehty lausuntokierroksen jälkeen muutokset koskien lapsen määritelmää (s. 30, 47). Ehdotetut muutokset yhdenmukaistavat lapsen määritelmän vastaamaan muuta kansallista lainsäädäntöä.

Lapsiasiavaltuutettu pitää niin ikään myönteisenä, että 25 §:ssä huomioidaan kansalaisuus-hakemuksen vireilläolon aikana täysi-ikäistyneet siten, että heidän osaltaan ei edellytettäisi toimeentulon osoittamista ehdotetun 17 a §:n 1 momentin mukaisesti.

Lapsen henkilöllisyyden selvittäminen

Lapsiasiavaltuutettu pitää ehdotettua 6 §:ää ja kumottavaksi ehdotettua 14 §:n 2 momenttia heikennyksenä lapsen oikeuksien kannalta.

Nyt voimassa olevassa 14 §:n 2 momentissa on mahdollistettu asumisajan alkamisessa alaikäisenä oleskeltu aika tai osa siitä huomioitavaksi, jos henkilöllisyys on ollut selvittämättä huoltajasta johtuvasta syystä taikka muusta hakijasta riippumattomasta syystä. Lapsiasiavaltuutettu huomauttaakin, ettei alaikäisellä välttämättä ole minkäänlaisia vaikutusmahdollisuuksia siihen, miten hänen henkilöllisyytensä tulee selvitettyksi.

Hallituksen esityksessä ei perustella sitä, miksi siinä on ohitettu kysymys lapsen tosiasiallisista vaikutusmahdollisuuksista henkilöllisyytensä selvittämiseksi.

Lapsen oikeus tulla kuulluksi

Lapsiasiavaltuutettu pitää sinänsä myönteisenä, että hallituksen esityksessä huomioidaan lapsen kuulemisen merkitys ja siihen liittyviä seikkoja (s. 98-99). Lapsiasiavaltuutettu kuitenkin huomauttaa, että kansalaisuuslain 5 § asettaa kuulemiselle ikärajan ja pitää valitettavana, ettei ikärajaan ole puututtu tammikuussa 2025 annetusta lausuntopalautteesta huolimatta. Esityksessä on kuitenkin tuotu esiin YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen 12 artiklaa sekä yleiskommenttia nro 12 alleviivaten, että ”sopimusvaltioiden pitäisi olettaa, että lapsi kykenee ilmaisemaan näkemyksiään, sekä tunnustaa, että hänellä on oikeus ilmaista niitä, ilman että lapsen tarvitsee ensin osoittaa kykenevänsä siihen”.²

On toki myönteistä, että tarve kansalaisuuslain lapsen kuulemista koskeville muutoksille on esityksessä tunnistettu (s. 100-101), mutta huomioiden, ettei kyseessä ole Suomen lainsäädäntökehikkoon soveltumaton ratkaisu, esim. perustuslaki ei aseta ikärajaa lasten kuulemiselle (731/1999) ja potilaslaki lähtee siitä, että ratkaisevaa on ikä ja kehitystaso (785/1992), lapsiasiavaltuutettu pitää erikoisena, ettei nyt käsillä olevalla hallituksen esityksellä voida puuttua kansalaisuuslain ikärajasäätelyyn lapsen kuulemisiin liittyen. YK:n lapsen oikeuksien komitea on huomauttanut toistuvasti lainsäädäntöön sisältyvistä kuulemista rajoittavista ikärajoista Suomea koskevissa loppupäätelmissään.³

Lapsiasiavaltuutettu toistaa tammikuussa 2025 esittämänsä näkemykset siitä, että esityksen perustelut suhteessa kansalaisuuslain 5 §:ään ja YK:n lapsen oikeuksien

yleissopimukseen ovat hieman ristiriitaisina. Kun hallituksen esityksessä on tunnistettu edellytys lapsen kuulemiselle ilman ikärajoja, on erikoista, että siinä viitataan kyseiseen lainkohtaan mainitsematta sen sisältämiä ikärajoja: ”lapsen oikeuksien toteutumisen kannalta on olennaista, että lasta on kansalaisuuslain 5 §:n mukaisesti kuultava häntä koskevasta hakemuksesta ja ilmoituksesta” (s. 99).

Koska esityksessä joka tapauksessa korostetaan lapsen kuulemiseen liittyviä seikkoja, olisi YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen edellyttämä ikärajan poisto lapsen kuulemiselta luonnollinen muutos kansalaisuuslakiin. Lapsen ikärajattomaan kuulemiseen liittyvä velvoite on niin selkeä, ettei se vaatisi juurikaan perustelujen muokkaamista etenkin, kun ikärajan poistoa puoltavat perustelut jo käytännössä sisältyvät esitykseen.

Lapsiasiavaltuutettu kiinnittää vielä huomiota yhdenvertaisuutta koskevat perustuslain säännökset -otsikon alla olevaan toteamukseen: ”Lasten kuulemista koskeviin kansalaisuuslain 5 §:n säännöksiin ei tässä esityksessä ehdoteta muutoksia, joten heidän mahdollisuutensa vaikuttaa kansalaisuuden saamiseen säilyisi ennallaan.” (s. 89). Toteamuksessa ei huomioida sitä, että nykyisellään kansalaisuuslain 5 § asettaa lapset tosiasiallisesti keskenään eriarvoiseen asemaan, kun kuulemiselle on asetettu ikäraja. Lainsäädäntöön kirjattujen lapsen oikeuksien säilyminen ennallaan ei ole riittävää, kun kyseessä oleva säännös ei ole YK:n lapsen oikeuksien yleissopimuksen ja perustuslain kanssa linjassa. Tulee muistaa, että lasten kohtelu tasa-arvoisesti yksilöinä sisältää sen, että ”lapsia tulee kohdella sekä aikuisväestöön nähden tasa-arvoisina, periaatteessa yhtäläiset perusoikeudet omaavina ihmisinä että keskenään yhdenvertaisesti”.⁴

Muut kansalaisuuslain edellyttämät muutostarpeet eduskunnan hallintovaliokunnan arvioitavaksi

Edellä esitetyn lisäksi lapsiasiavaltuutettu pitää epäselvänä, miksi Suomen kansalaiselle syntyvä lapsi ei saa Suomen kansalaisuutta aina suoraan lain nojalla, vaan asia riippuu useista tekijöistä, kuten siitä onko äiti vai isä Suomen kansalainen, ovatko vanhemmat avio-
liitossa ja syntyykö lapsi Suomessa.⁵

Lapsiasiavaltuutettu toteaa vielä lopuksi, että myös adoptiolapsia koskeva kansalaisuuslain 10 § vaatisi uudistusta, sillä yli 12-vuotiaat lapset rajataan pykälän soveltamisalan ulkopuolelle.

Helsingissä 2.6.2025

Elina Pekkarinen
lapsiasiavaltuutettu

Sonja Vahtera
juristi

¹ Lapsiasiavaltuutetun [lausunto](#) sisäministeriölle luonnoksesta hallituksen esitykseksi laiksi kansalaisuuslain muuttamisesta, 14.1.2025.

² YK:n lapsen oikeuksien komitean yleiskommentti nro 12 (2009) lapsen oikeudesta tulla kuulluksi (CRC/C/GC/12), kohta 20.

³ Ks. CRC/C/FIN/CO/5-6, kohta 19 (b) ja CRC/C/FIN/4, kohta 29.

⁴ Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta, HE 309/1993 vp, s. 45.

⁵ Ks. YK:n lapsen oikeuksien komitean yhteinen yleiskommentti (nro 22) siirtotyöläisten ja heidän perheenjäsentensä oikeuksia käsittelevän komitean kanssa (2017) koskien lasten ihmisoikeuksia koskevista yleisperiaatteista kansainvälisen siirtolaisuuden yhteydessä (CMW/C/GC/3 – CRC/C/GC/22), kohta 26.